

"בציפייה לגאולה שלמה"

טיול ישראל עם הרב גורן

פרק ב

יחידה 3 | מרכז למידה

הרב אביה אלבה, רכז רבני בתי הספר של החמ"ד, מחוז דרום,
אפרת עמנואל, נעמה טורם

טיול ישראלי עם הרב גורן מרכז למידה

הרב אביה אלבה, אפרת עמנואל ונעמה טורם

רציונל

הרב גורן זצ"ל הנו חלק בלתי נפרד מתקומת עם ישראל בארצו ומבניינה של מדינת ישראל. בחייו של הרב גורן תחנות בעלות חשיבות רבה - משלב העלייה לארץ וההתיישבות בכפר חסידים בהיותו ילד בן 6 ועד למעורבותו בצמתים היסטוריים חשובים מתוקף תפקידיו הלאומיים. תחנות אלה מספרות את סיפורה של מדינת ישראל המתפתחת, ובה בעת מאפשרות הצצה לעולמו של הרב גורן - שיעור קומתו ההלכתי, רוחב השכלתו, אישיותו, מעורבותו, אומץ לבו ומידת האחריות שלו לכלל ישראל.

מטרות

1. להכיר למשתתפים את דמותו רבת הפעלים של הרב גורן.
2. ליצור זיקה אישית בין תכונות ומידות של הרב גורן כפי שהן משתקפות מן התחנות השונות ובין המשתתפים.

קהל יעד

כיתות ה'-ח'

משך הפעילות

90 דקות

נספחים

- נספח 1:** 16 תחנות בחייו של הרב גורן (עותק צבעוני ומוגדל של כל תחנה)
- נספח 2:** תרמיל טיול, 16 עותקים או כמספר המשתתפים

מהלך הפעילות

שלב א: זוגות או שלשות במליאה

המנחה יחלק את הכיתה ל-16 קבוצות (זוגות או שלשות, בהתאם למספר התלמידים) וייתן לכל קבוצה או לכל משתתף דף "תרמיל טיול" להשלמה. כל קבוצה תעבור בכל התחנות בסבב. בכל תחנה יכירו חברי הקבוצה את האתר ואת חלקו בחיי הרב גורן וישלימו את המשימה. מומלץ להקצות 5-7 דקות לכל תחנה.

שלב ב: סיכום

מומלץ לערוך סבב בין המשתתפים ולבקש מכל משתתף להציג תכונה, מידה או מעשה שהרשימו אותו יותר מכול.

משימה

א. שלוש פעמים ביום אנו מתפללים: "וְתַחֲזִינָהּ בְּשׁוֹבְךָ בְּרַחֲמֶיךָ" (השלימו את החסר).

ב. לו היית בן המשפחה, תאר את תחושותיך כלפי ארץ ישראל, לאור דבקותם של הורייך בארץ.

ג. לפניכם ארבעה משפטים המתארים את הקשר והיחס לארץ ישראל. אילו מהם ניכרים ביחסו של הרב גורן ומשפחתו לקשיים בהקמת היישוב "כפר חסידים" ובמגורים בו? מהו המשפט שמתאר יותר מכול את היחס האישי של כל אחד מכם?

- "ארץ ישראל נקנית בייסורין"
- "אהבה עזה מרגישה אני לך, ארצי מכורתי"
- "ארץ ישראל יפה, ארץ ישראל פורחת"
- "כי מציון תצא תורה"

ד. הוסיפו לתרמיל שלכם תכונה או מידה שראוי לאמץ, לאור מה שלמדתם ממשפחת גורן הנאבדת כדי להקים את היישוב "כפר חסידים".

מושב העובדים "כפר חסידים" הוקם בתרפ"ה בידי עולים חסידיים מפולין. היישוב נמצא בדרום-מזרח עמק זבולון.

נולדתי להוריי, הרב אברהם גורונצ'יק ז"ל וחיה ציפורה ע"ה (לבית ציוויאק), בשנת תרע"ז (1917) בעיירה ששמה זמברוב, הממוקמת כמאה וחמישים קילומטרים צפונית-מזרחית לוורשה. הגענו ארצה בחורף תרפ"ה.

הוריי עלו מפולין ממניעים ציוניים, ושנות ילדותי הראשונות בארץ ישראל עברו עליי ועל משפחתי בהקמת היישוב "כפר חסידים" אשר בעמק זבולון.

אבי, ר' אברהם, עסק בייבוש ביצות על יד נחל הקישון. המשפחה כולה נאבקה במחלת המלריה. כשהציעו לאמי לחזור לפולין, אמרה: "באתי הנה על מנת להישאר פה כל החיים ולמות פה. בשום פנים ואופן לא באתי הנה על מנת לחזור לוורשה. גמרתי עם פולין לעולם ועד. אם אזכה לחיות פה – נחיה, ואם לא – אז נמות, אבל במולדת שלנו, באדמה שלנו".

(הרב שלמה גורן, מעובד על פי: בעוז ותעצומות: עמ' 21, עמ' 45; ושפרה מישלוב, השקפתו

הציונית של הרב שלמה גורן, עמ' 85)

רציתי ללמוד, ואמרתי לאמא שכתוב "והגית בו יומם ולילה" - החשק שלי הוא ללמוד תורה, ואותו אני מקיים [...] זכיתי, וכיוונה ההשגחה העליונה שתהיה לי ההזדמנות להכיר את הרב קוק באופן אישי [...] במשך כל חיי הקפדתי ללמוד שבעה דפי גמרא ביום, כדי שאוכל לסיים את הש"ס במשך שנה. בכל מקום שבו הייתי - בדרכים, בשטח, בזמן נסיעה במונית, בקומנדקר, בגיפ - בכל מקום.

(שם, עמ' 64, 72, 201)

משימה

- המשנה במסכת אבות קובעת: "עשה לך רב". כיצד החלטתו של הרב גורן ללמוד בתלמוד תורה "עץ חיים" מתאימה להוראה שבמשנה זו?
- "בוצין בוצין מקטפיה ידיע" [קישוא קישוא עוד מפריחתו הוא ניכר] (ברכות מח ע"א), כלומר, אפשר להכיר אדם גדול גם בקטנותו. מה לדעתך חשב והרגיש הרב גורן כשקיבל את הכובע מהרב אריה לוין?
- ציינו מעשים או פעולות, מתוך הפסקאות שלעיל, המעידים על התמדתו של הרב גורן בלימוד תורה.
- הוסיפו לתרמיל שלכם תכונה או מידה שראוי לאמץ מתקופה זו בחייו של הרב גורן.

תלמוד תורה "עץ חיים" הוקם בירושלים בידי תושבי היישוב הישן. המשיח הרוחני היה הרב אריה לוין זצ"ל.

הבעתי את רצוני להיכנס לשיבת "עץ חיים" במחנה יהודה, שהשקפתה הייתה בעד הרב קוק [...] כאשר המורה שלי [...] שמע זאת הוא פשוט התחיל לבכות. הוא אמר לי: "אנחנו נעלה אותך כמה כיתות שאתה רוצה. תישאר פה, אני צריך אותך ממש". [...] אבי הסכים בסופו של דבר להכניס אותי ל"עץ חיים". [...] יום אחד הלך ר' אריה לוין והביא לי כובע שחור. הוא אמר לי: [...] "אתה צריך להיות רב. אתה צריך ללמוד על מנת להיות רב, כי יש לך כישרונות".

(הרב גורן, בהיותו בן 8, בירושלים, בעוז ותעצומות, עמ' 53-54)

רחובות נוסדה כמושבה בשנת תר"נ בידי חברת "מנוחה ונחלה" של ציוני ורשה. רחובות הייתה ידועה בפרדסים שסביבה ואיכריה התפרנסו מיגיע כפיהם.

משימה

א. התבוננו בתמונת בית הכנסת בעיר רחובות שלעיל. אילו מחשבות עולות בראשיכם ביחס לחייו של הילד שלמה, בשנות נעורו במושבה רחובות?

ב. עיינו ברשימת הישגיו התורניים של הרב גורן בצעירותו.

- אילו מחשבות מעוררת בכם רשימה זו ביחס לרב?
- אילו מחשבות מתעוררות בכם ביחס ללימודיכם בכלל, ולתלמוד תורה בפרט?

- האם תרצו לקבל החלטה מעשית בעקבות עיון זה?

ג. הוסיפו לתרמיל שלכם תכונה או מידה שראוי לאמץ מתקופה זו בחייו של הרב גורן.

בעקבות קשיי פרנסה, וכן מתוך רצון להתחבר לארץ ישראל דרך עבודת האדמה, המשפחה עברה לגור ליד רחובות, בתוך פרדס.

אבא עבד בפרדס משבע בבוקר עד ארבע, ולכן אמרתי לו שאשב בבית הכנסת ואלמד עד ארבע, אז אחזור, אוכל צהריים, ונשב ללמוד יחד עד חצות. ואכן כך היה [...] תוך פחות מקיץ אחד ברחובות, הספקתי ללמוד שלוש מסכתות.

(הרב גורן מספר על התמדתו בגיל 12, **בעוז ותעצומות**, עמ' 59)

- בגיל 12 החל ללמוד בישיבת "חברון" בירושלים - מקרה חסר תקדים בישיבה זו.
- בגיל 17 נסמך לרבנות ופרסם את ספרו הראשון "נזר הקודש" (חידושים על משנה תורה לרמב"ם, הלכות פסולי המוקדשים).
- בגיל 21 פרסם את ספרו "שערי טהרה", שבו ליקט את קטעי התלמוד הבבלי והירושלמי השייכים למשניות של מסכת מקוואות (שעליה אין תלמוד ערוך), וחיברם למעין תלמוד על מסכת מקוואות (ע"פ ויקיפדיה).

האוניברסיטה העברית הוקמה בירושלים בשנת תרפ"ה (1924) כמוסד להשכלה גבוהה ולמחקר מדעי

משימה

- לפניכם הערך "אוניברסיטה" מתוך מילון "אבן שושן": אוניברסיטה - מכללה, בית ספר גבוה למדעים. מהי אוניברסיטה? האם את מכירים מישהו שלומד באוניברסיטה?
- איזו תרומה מעשית הייתה ללימודי הרב באוניברסיטה העברית?
- האם לדעתכם תקופת לימודים זו הייתה עשויה להשפיע על אופן פסיקתו ועל דרכי הנהגתו בתפקידיו השונים?
- הוסיפו לתרמיל שלכם תכונה או מידה שראוי לאמץ מהבחירה של הרב גורן ללמוד באוניברסיטה העברית.

חשבתי שיש מקום לחבר על הירושלמי ספר פירוש גדול ורחב עם רקע מדעי. כדי להבין את התלמוד הירושלמי צריך לדעת לפחות יוונית וסורית ברמה גבוהה, ואולי גם לטינית. לשם כך החלטתי להירשם ללימודים לאוניברסיטה העברית [שהוקמה בירושלים] ולהתחיל ללמוד שם לימודים קלאסיים, יוונית, פילוסופיה כללית ומתמטיקה. הייתה לי זיקה מיוחדת למתמטיקה ולמדעים מדויקים.

(בעוז ותעצומות, עמ' 91-93)

שכונות ירושלים במלחמת השחרור היו תחת מתקפה של חיילי צבא ירדן. הרב גורן השתתף במלחמה זו כחייל סן המניין.

השימה

- א. כיצד מסביר הרב גורן מדוע ראה צורך להיות שותף פעיל במלחמה?
- ב. עיינו היטב בדברי הרב גורן וצטטו את המשפט שמוכיח שהרב כבר קיבל את תפקיד הרב הצבאי הראשי.
- ג. בהיותו חייל במלחמת השחרור סיכן הרב גורן את חייו. הסבירו מדוע עשה זאת.
- ד. הוסיפו לתרמיל שלכם תכונה או מידה שראוי לאמץ מהתקופה שבה הרב גורן השתתף כלוחם במלחמת השחרור.

העבירו אותי לעמדה חדשה שאליה ביקשתי לעבור [...] ליד סן סימון. בעמדה זו חפרתי לי מעין עמדה פרטית שלי שבה ישבתי עם המקלע [...] בעמדה זו עמדתי מול חיילים משלושה צבאות [...] ברוך ה' נחלתי הצלחה בעמדה [...] ככה המשכתי להשתתף במאמץ המלחמתי [...] ההרגשה שאחרים לא מגנים עלי, אלא אני מגן על אחרים [...] נתנה לי סיפוק רב [...] בלילה הייתי לוחם וישבתי בעמדה שלי בסן סימון, וביום עסקתי בענייני דת.

(בעוז ותעצומות, עמ' 113)

בהזדמנות אחרת אמר הרב לחיילים:

"לא תגורו מפני איש" - אני מפחד רק מהקב"ה [...] אני צריך להיות בכל מקום שאתם נמצאים, ולא בבית.

(שם, עמ' 334)

לאחר שזכינו להקמת המדינה וזכינו להקמת צבא ההגנה לישראל אנחנו רשאים לדרוש שכל הצבא כולו יפגין את היותו צבא יהודי [...] בן גוריון סיכם את הדיון ואמר: [...] חייב להיות צבא אחד, ומכיוון שמי שאוכל כשר אסור לו לאכול לא כשר, ומי שאוכל לא כשר מותר לו לאכול גם כשר, כל הצבא יאכל רק אוכל כשר.

(בעוז ותעצומות, עמ' 176-178)

משימה

- מדוע לדעתכם היה חשוב לרב גורן שכל האוכל בצה"ל יהיה כשר?
- מדוע היה חשוב לראש הממשלה דוד בן גוריון שכל האוכל בצה"ל יהיה כשר?
- "המאכלות האסורות מכניסים טומאה בלבו ובנפשו של אדם עד שקדושתו של המקום ברוך הוא מסתלקת ממנו. והוא מה שאמרו: 'ונטמאתם בם' (ויקרא יא, מג) אל תקרי 'ונטמאתם' אלא 'ונטמאתם', שהעבירה מטמאת לבו של אדם, כי מסלקת ממנו הדעה האמתית ורוח השכל שהקב"ה נותן לחסידיו" (מסילת ישרים, פרק יא).
- האם תשתנה תשובתכם לשאלה הקודמת לאור הכתוב במסילת ישרים?
- לו היית חייל המשרת במחנה שנלר, תאר כיצד היית מרגיש בהשתתפות בלי הסדר עם אלפי אנשים.
- הוסיפו לתרמיל שלכם תכונה או מידה שראוי לאמץ מהתקופה שבה הרב גורן היה הרב הצבאי הראשי.

המחנה הצבאי "שנלר" שימש את החיילים הבריטים לפני קום המדינה. במהלך הקמת המדינה ואחריה שימש כבסיס מרכזי של צה"ל בירושלים.

סדר הפסח הגדול ביותר בשנת תש"ח היה אמור להיערך במחנה שנלר. שירתו בו אלפי חיילים [...] לפני פסח כינסתי עוד פעם את כל בחורי הישיבות שהתנדבו לצאת להכשיר את המטבחים [...] הייתה זו הפעם הראשונה שבה עשינו את הפסח בצבא, ועשינו זאת כמיטב יכולתנו.

(בעוז ותעצומות, עמ' 124-125)

במהלך ההפוגה הראשונה במלחמת השחרור נפגש הרב גורן עם דוד בן-גוריון לצורך מינויו הרשמי לתפקיד הרב הראשי לצה"ל. השניים חלקו תפיסת עולם דומה לגבי הצורך בהיותו של צה"ל צבא אחיד ושוויוני, ללא יחידות נפרדות לדתיים וחילונים. הרב גורן הביע בפני בן-גוריון את דעתו כי לשם כך יש צורך בכשרות ובשמירת שבת בכל הצבא, באופן ממלכתי, וכי בכל בסיס צבאי צריך שיהיה בית כנסת, אך אין להטיל חובה על החיילים לבקר בו.

(עפ"י ויקיפדיה)

רבי שמעון בר יוחאי, הקבור במירון, התחבא במערה עם בנו ביישוב "פקיעין" במשך 30 שנה וחיבר שם את ספר הזוהר.

הרב גורן נמשך לאישיותו, לשיטתו, לדמותו ולפועלו של רבי שמעון בר יוחאי וראה בו את גדול התנאים. שיוכו של רשב"י לספר הזוהר ולתורת הסוד אף העצים את הקשר העמוק שחש הרב גורן כלפיו.

(בעוז ותעצומות, עמ' 13)

הרב אריה שלום, נהגו של הרב גורן, סיפר שהרב שמע שבבסיס ליד מירון נוהגים לשתות חלב אחרי בשר, מכיוון שהרופאים אמרו ששתיית החלב מועילה לבעיות הנגרמות מהאבק הרב שהיה שם. הרב גורן הגיע אל המג"ד, אמר לו שהוא זה שמכתיב את הפקודות, ומכיוון שיש בזה צורך רפואי, מותר להם לשתות את החלב שעה לאחר סיום הארוחה הבשרית. הרב הלך להתפלל במירון ושעות אחדות לאחר מכן חזר לבסיס וגילה ששוב פקדו על החיילים לשתות חלב מיד לאחר הארוחה הבשרית. הרב גורן זימן את המג"ד למשפט, ובעקבות המשפט עזב אותו מג"ד את הצבא.

חשימה

א. הסבר לפחות חמש שורות מן הפיוט "בר יוחאי" שלהלן:

בר יוחאי נמשחת אשריך	שמן ששון מחברך
בר יוחאי שמן משחת קדש	נמשחת ממדת הקדש
נשאת ציץ נזר הקדש	חבוש על ראשך פאךך
בר יוחאי נאזרת בגבורה	ובמלחמת אש דת השערה
וחרב הוצאת מתערה	שלפת נגד צורריך
בר יוחאי אשרי יולדתך	אשרי העם הם לומדתך
ואשרי העומדים על סודך	לבושי חשן תמיר ואורך

ב. סמן בשיר מילים שמתאימות גם לרב גורן עצמו.

ג. מה למדת מהסיפור על חשיבות ההתמדה?

ד. הוסיפו לתרמיל שלכם תכונה או מידה שראוי לאמץ מתגובתו של הרב גורן לנעשה בבסיס הצבאי המתואר בסיפור.

לאחר מלחמת ששת הימים עלה הרב גורן על הר סיני באמצעות מסוק, והתחיל בכתיבת ספר תורה לזכר חללי צה"ל שנהרגו במלחמה. הוא סיים אותו כעבור שנתיים באותו מקום על ההר. הספר נמצא עתה בבית הכנסת "קוממיות אברהם" בתל אביב.

משימה

- על איזה מעמד מדובר בפסוק: "וַיַּךְ ה' עַל הַר סִינִי, אֶל רֹאשׁ הָהָר; וַיִּקְרָא ה' לְמֹשֶׁה אֶל רֹאשׁ הָהָר, וַיַּעַל מֹשֶׁה".
- הרב גורן ודאי סיפר לעושה השופרות על קיום החלום. כתבו בשמו של עושה השופרות מכתב תודה לרב גורן.
- מדוע לדעתכם בחר הרב גורן לכתוב את התורה על הר סיני?
- הוסיפו לתרמיל שלכם תכונה או מידה שראוי לאמץ מביקורו של הרב גורן בהר סיני.

הרב גורן מספר על עלייתו להר סיני במלחמת קדש:

כחצי שנה לפני מלחמת קדש בא אלי יהודי מתל אביב שעשה שופרות [...] וסיפר לי שחלם חלום שעליו לנסוע לטורקיה, שם קונים את הקרניים של השופרות. נאמר לו בחלום שיקנה קרן גדולה מאוד של איל ויכין ממנה שופר, ואני אתקע בו על הר סיני [...]

כאשר כבשנו את הר סיני במלחמה, אמרתי לעצמי שהנה הגיע הזמן לקיים את חלומו של עושה השופרות [...] לא היה לי קל, אבל עליתי [...] שם תקעתי בשופר [...] חשתי תחושה גדולה וחזקה של פעמי היסטוריה. זו הפעם השנייה בהיסטוריה שתוקעים בשופר על הר סיני. בפעם הראשונה היה זה משה רבנו [...] זה היה מבחינתי אירוע מיוחד ומרגש מאוד.

(בעוז ותעצומות, עמ' 251-252)

במהלך מלחמת ששת הימים שחררה חטיבת הצנחנים בפיקודו של מוטה גור את הר הבית והכותל. הרב גורן הצטרף ללוחמים.

עליתי להר הבית, למסגד עומר. זו הזדמנות של פעם בחיים, מכיוון שסתם כך אסור להיכנס לשם [...] אבל בזמן מלחמה כשהולכים לטהר את המקום ולבדוק שהוא לא ממולכד – זה כיבוש המקום ומותר [...] הם פרצו את השער ואנחנו נכנסנו לתוך מסגד עומר [...] נדהמתי, זה היה חזק מכל חלום, הנה אני פתאום במקום הקדוש הזה. תקעתי בשופר ואמרתי מזמורי תהילים עם ספר התורה.

(בעוז ותעצומות, עמ' 277)

שחרורו של הר הבית במלחמת ששת הימים בחסדי ה' על ידי צבא הגנה לישראל, עורר בלב כל יהודי נאמן לעמו, לתורתו ולארצו, צפיות למהפך רוחני דתי ולאומי.

(הר הבית, חלק ד - משיב מלחמה, עמ' 5)

משימה

א. מתחו קו בין שם הדמות (או הקבוצה) שפעלה בהר הבית לתיאור פעולתה:

טיטוס מלך רומא	כבש את ההר מידי היבוסים
החשמונאים	עקד על ההר את יצחק אבינו
שלמה המלך	החריב את בית המקדש הראשון
הצנחנים	החריב את בית המקדש השני
דוד המלך	שחררו את ההר במלחמת ששת הימים
הורדוס	בנה את בית המקדש השני
נבוכדנצר מלך בבל	טיהרו את המקדש בימי מלכות יוון
אברהם אבינו	בנה את בית המקדש הראשון

ב. הוסיפו לתרמיל שלכם תכונה או מידה שראוי לאמץ מיחסו של הרב גורן להר הבית.

בשם כל קהל ישראל בארץ ובגולה, הנני מברך בשמחה עילאית: "ברוך אתה ה', אלוהינו מלך העולם, שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. לשנה הזאת בירושלים הבנויה!".

(דברים שאמר הרב גורן ז"ל ליד הכותל המערבי עם שחרורו במלחמת ששת הימים בכ"ח באייר תשכ"ז, **בעוז ותעצומות**, עמ' 275)

משימה

- קראו את דברי הרב גורן במעמד שחרור הכותל וסמנו בצבע את המילים שריגשו אתכם במיוחד.
- בספר יחזקאל (לח, כג) נאמר: "וְהִתְגַּדַּלְתִּי, וְהִתְקַדַּשְׁתִּי, וְנִדְעַתִּי לְעֵינֵי גוֹיִם רַבִּים; וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי ה'". תארו במילים שלכם כיצד נבואה זו מתגשמת במעמד שחרור הכותל המערבי, שריד בית מקדשנו.
- דמיינו כי הנכם בין משחררי הכותל. נסחו הודעת ווטסאפ קצרה למשפחתכם מרחבת הכותל ביום כ"ח באייר תשכ"ז.
- הוסיפו לתרמיל שלכם תכונה או מידה שראוי לאמץ מדבריו של הרב גורן בשעת שחרור הכותל המערבי.

במהלך מלחמת ששת הימים שחררה חטיבת הצנחנים בפיקודו של מוטה גור את הר הבית והכותל. הרב גורן הצטרף ללוחמים.

חיילי ישראל, אחובי העם, ה' עמכם גיבורי החיל! מדבר אנוכי אליכם מרחבת הכותל המערבי, שריד בית מקדשנו. "נחמו נחמו עמי, יאמר אלוהיכם". זה היום קיווינו לו, נגילה ונשמחה בישועתו. חזון כל הדורות נתגשם לעינינו: עיר האלוקים, מקום המקדש, הר הבית והכותל המערבי, סמל הגאולה של העם, נגאלו היום על ידיכם, גיבורי צבא ההגנה לישראל. קיימתם היום בזה את שבועת הדורות: "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני". אכן, לא שכחנו אותך ירושלים, עיר קודשנו ובית תפארתנו.

השכינה שלא זזה מעולם מהכותל המערבי הולכת כעת לפני צבאות ישראל כעמוד אש להאיר לנו את דרך הניצחון, ומקיפה אותנו בענני כבוד קבל עם ועולם. אשרינו שזכינו לשעה עילאית זו ונשגבה ביותר בתולדות העם.

משימה

- א. בנבואת ירמיהו הקב"ה מבטיח לעם ישראל שתי הבטחות: "ושבו מארץ אויב", "ושבו בנים לגבולם". כתבו במילים שלכם כיצד מתגשמות נבואות אלו, אז והיום, בעת ביקור בקבר רחל בבית לחם.
- ב. הרב גורן ביקש לציין בשלט את פתיחת קבר רחל על ידי הרבנות הצבאית. מדוע לא כתב שהוא זה שנכנס ראשון?
- ג. האם הזדמן לכם בעבר לבקר בקבר רחל? כתבו תפילה קצרה שאותה הייתם רוצים להתפלל ליד קברה של רחל.
- ד. הוסיפו לתרמיל שלכם תכונה או מידה שראוי לאמץ מתיאור ביקורו של הרב גורן בקבר רחל בזמן מלחמת ששת הימים.

ידעתי שבזוהר הקדוש כתוב שלעתיד לבוא, בזמן שעם ישראל יחזור מהגלות לארץ ישראל, בניו ייכנסו לקבר רחל, יניחו את הידיים על הקבר ויגידו לה – הבנים שלך שבו מארץ אויב! הבנים שלך שבו לגבולם! כתוב בזוהר שזה יהיה בחצות הלילה [...] השעה הייתה חצות הלילה בדיוק. נכנסתי פנימה, כולי נרגש ונרעש, שמתי את הידיים על הקבר וקראתי את הפסוק: "כה אָמַר ה' קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע נְהִי בְּכִי תִמְרוּרִים רַחֵל מִבְּכָה עַל בְּנֵיהָ מֵאַנְהָ לְהַנְחֵם עַל בְּנֵיהָ כִּי אֵינֶנּוּ. כֹּה אָמַר ה' מְנַעֵי קוֹלְךָ מִבְּכִי וְעֵינֶיךָ מִדְמָעָה כִּי יֵשׁ שָׂכָר לִפְעֻלָּתְךָ נָאִם ה' וְשָׁבוּ מֵאַרְצָ אוֹיֵב, וְיֵשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתְךָ נָאִם ה' וְשָׁבוּ בָּנִים לְגִבְלָם" (ירמיהו לא).

(בעוז ותעצומות, עמ' 282)

מערת המכפלה, מקום קבורת אבות האומה, שוחררה גם היא במלחמת ששת הימים.
הרב גורן יצא לפני שיירת הלוחמים ונכנס ראשון.

התקדמנו לעבר חברון, וכשנכנסנו לתוך העיר ראינו שכל הבתים ליד הכביש הראשי מלאים בסדינים לבנים התלויים על כל המרפסות. המטרה המוצהרת שלי הייתה להגיע ראשון למערת המכפלה. [...] ראיתי שהשערים סגורים ונעולים. [...] רצינו לפרוץ את השער שסגר על המערה. למרות מאות הכדורים שיריתי, לא הצלחתי לפרוץ את השער של מערת המכפלה. כשהגיע הטנק ראיתי שיש בו לום. הנהג ואני שמנו את הלום בתוך השערים עד שהצירים יצאו מהם [...] המערה נפתחה לפנינו. לקחתי את ספר התורה וקראתי את פרשת "חיי שרה", שם מסופר כיצד אברהם אבינו קנה את מערת המכפלה מבני חת.

[...] אחרי שהתפללנו ותקעתי בשופר, [...] החלטנו לנסוע לבניין העירייה, לראש העיריה עלי ג'אברי. [...] שם כבר ישבו [...] והכינו כתב כניעה בערבית.

(בעוז ותעצומות, עמ' 284-286)

זכה צבא ההגנה לישראל לגאול את [...] עיר האבות חברון מלגיונות המרצחים [...] זהו המקום הקדוש השני במעלה לעם היהודי אחרי מקום המקדש, וזכותנו עליה היא לא פחות מאשר על ארץ ישראל כולה.

(הרב גורן במכתב לשר הביטחון)

משימה

- ייחודה של מערת המכפלה הנו העובדה שאברהם אבינו קנה אותה בכסף מלא. מדוע לדעתכם עובדה זו היא חשובה כל כך? עיינו בפרשת "חיי שרה" בעניין קניית המערה ונסחו משפט המדגיש את ייחודה של מערת המכפלה עבור עם ישראל.
- אילו תכונות נדרשו לרב גורן כדי לפרוץ בכוח לתוך מערת המכפלה לפי דעתכם?
- הוסיפו לתרמיל שלכם תכונה או מידה שראוי לאמץ משחרור מערת המכפלה במלחמת ששת הימים.

פעמי הגאולה השלמה נשמעים היטב במדינתנו בגבולותיה החדשים. תחושת הגאולה והפדות חייבת לעורר בעם תנועה גדולה של שיבה למעיינות הרוח, כדי להתכונן כראוי לקראת התגשמותו של חזון נביאי ישראל.

(דברי הרב גורן, **הצפה**, 7.9.1967, עמ' 1)

בתוקף תפקידי כרב הראשי של צה"ל [...] הייתי אחראי על כל המקומות הקדושים ששחררנו בארץ במלחמת ששת הימים. מתוקף כך באתי לנבי סמואל [...] אמרתי שזה קבר של נביא וצריך לשחזר ולשקם אותו, ולהכשיר אותו לתפילה של יהודים.

(בעוז ותעצומות, עמ' 301)

משימה

- א. הרב מייחל להתגשמות "חזון נביאי ישראל". עיינו במקורות הללו:
ישעיהו ס, ד: "שאי סביב עיניך וראי, כולם נקבצו באו לך".
ירמיהו לב, טו: "עוד יקנו בתים ושדות וכרמים בארץ הזאת".
נמקו מדוע פסוקים אלו מתאימים להקמת מדינת ישראל ולשחרור חלקי הארץ מעול זרים.
- ב. מיהו הנביא המכונה בשם הערבי "נבי סמואל"?
- ג. כתבו תפילה קצרה שעשויה להתאים לתפילה בקבר "נבי סמואל".
- ד. הוסיפו לתרמיל שלכם תכונה או מידה שראוי לאמץ מפעילותו של הרב גורן ב"נבי סמואל".

אל מלא רחמים, שוכן במרומים, המצא מנוחה נכונה על כנפי השכינה במעלות קדושים, טהורים וגבורים, כזהר הרקיע מזהירים, לנשמות הקדושים שנלחמו בכל מערכות ישראל, במחתרת ובצבא ההגנה לישראל ו שנפלו במלחמתם ומסרו נפשם על קדשת השם, העם והארץ בעבור שאנו מתפללים לעלו נשמותיהם. לכן בעל הרחמים יסתייגם בסתר כנפיו לעולמים ויצרר בצרור החיים את נשמותיהם, ה' הוא נחלתם, בגן עדן מנוחתם וינוחו בשלום על משכבותם ותעמד לכל ישראל זכותם ויעמדו לגורלם לקץ הימין, ונאמר אמן.

(תפילה שחיבר הרב גורן בזמן מלחמת השחרור, בעת שטיפל בקבורת חללי צה"ל)

משימה

א. מעורבותו של הרב בפרשת טביעת הצוללת "אח"י דקר" החלה שנים רבות לפני הבאת החללים לקבורה בהר הרצל. חשבו על משפחותיהם של חללי הצוללת דקר, ובעיקר על נשותיהם של הצוללנים שנותרו עגונות וזכו להיתר מעגירות מאת הרב גורן בשנת תשכ"ט.

כתבו מכתב מאישה שהותרה מעגירות בשנת תשכ"ט אל הרב גורן, מכתב שנכתב ביום קבורתם של צוללני אח"י דקר, 31 שנה לאחר מכן.

ב. סמנו בתפילה שחיבר הרב גורן את המילים הקשורות לחללי צה"ל, וחשבו מדוע בחר להוסיף אותן.

ג. הוסיפו לתרמיל שלכם תכונה או מידה שראוי לאמץ מפעילותו של הרב להכשרת הר הרצל ולטיפול בעגונות צוללת דקר.

הצוללת "אח"י דקר", צוללת בשירות חיל הים הישראלי, יצאה לדרכה לישראל בתשכ"ח. לאחר כמה ימים התקבל שדר אחרון מן הצוללת, מדרום לקצה המזרחי של כרתים. על אף חיפושים נרחבים שנערכו אחריה על ידי ספינות, צוללות וכלי טיס, לא נמצאה הצוללת על פני המים והיא הוכרזה כאבודה.

16 מתוך 69 הלוחמים שהיו בצוללת היו נשואים, והיעלם הפך את נשותיהם לעגונות, שעל פי ההלכה אינן מותרות להינשא מחדש, בשל הסיכוי שבעליהן עדיין בחיים. רק כשנה וחצי לאחר היעלמות הצוללת הותרו נשות אנשי הצוות מעגירות בידי הרבנות הצבאית הראשית.

31 שנים וארבעה חודשים לאחר היעלמה, נמצאו שרידיה של "דקר" על ידי אניית החיפוש של חברת נאוטיקוס. השרידים נמצאו בעומק 3 ק"מ על הנתבי לחיפה, במרחק 485 ק"מ מעדה.

התקבלה החלטה עקרונית לפתוח בית קברות צבאי בהר הרצל, ליד קברו של הרצל [...] זהו מקום מכובד ביותר והוא יהיה מקום של האומה [...] הוחלט לקדש את המקום. יצאנו עם אנשי החברה קדישא של הצבא [...] ועם חברי המועצה להנצחת החייל, ובתקיעת שופר קידשנו את ההר ליד הר הרצל כמקום קבורה צבאי של צבא ההגנה לישראל.

(בעוז ותעצומות, עמ' 206-207)

בעקבות מידע שהגיע מערבים שגרים באזור ים המלח, נתגלו שרידים של לוחמי בר כוכבא במערות שבאזור. המערות ממוקמות באזור שהגישה אליו קשה, ולכן נשמרו השרידים לאורך תקופה של כ-2000 שנה. הרב גורן הצטרף אל החוקרים והגיע למערות.

משימה

- א. מה לדעתכם הניע את הרב גורן לפעול ולקיים טקס קבורה צבאי מלא ללוחמי בר-כוכבא?
חשבו על מניעים שונים - מניע הלכתי, מניע יהודי, מניע הומני (אנושי). מהו הגורם המשמעותי ביותר לדעתכם?
- ב. אילו רגשות מעורר בכם הסיפור המופלא על אודות הקבורה המאוחרת של עצמות לוחמי בר-כוכבא?
- ג. התבוננו בתמונה הקטנה. כיצד הגיע הרב גורן למערות?
- ד. הוסיפו לתרמיל שלכם תכונה או מידה שראוי לאמץ מהמאמץ שעשה הרב גורן להבאת עצמות לוחמי בר כוכבא לקבורה.

הרב השקיע רבות בחקר הממצאים שהתגלו באזור מערות ים המלח, בהתאמתן של התגליות הארכיאולוגיות לשיטות הפוסקים השונות, ובלימוד מהן על אורח החיים בימי הבית השני, ובפרט אורחות חייהם של לוחמי ישראל ודרך יישומם את ההלכה בתנאי השדה.

גולת הכותרת של עיסוקו זה היה בהבאתם [...] של עצמות לוחמי בר כוכבא לקבורה בטקס צבאי מלא.

הטקס היה מרשים ביותר והיה בהשתתפות ראשי המדינה דאז.

(דוד ברוקנר, הרב שלמה גורן: **דמותו ודרכו בהלכה**, עמ' 14)

במשך השנה וחצי שבהן כיהנתי כרב הראשי לתל אביב, השתדלתי להשפיע ולשנות כמיטב יכולתי באותם התחומים שהיו באחריותי. אני הלכתי תמיד בדרכי, הייתי עקשן בהחלטותי ולא קיבלתי השפעות זרות. מה שהחלטתי שצריך לעשות – עשיתי, והשתדלתי לעשות זאת על הצד הטוב ביותר.

(מעובד עפ"י **בעוז ותעצומות**, עמ' 327, 94)

היות שכולנו גרנו בתל אביב במרחק הליכה קצר, בילינו שעות רבות אצל סבא וסבתא, וילדים היה לנו מובן מאליו שעם סבא עושים את כל הדברים הכיפיים שכל ילד עושה עם סבא וסבתא שלו – החל מטוילי רכיבה על סוסים ועד קפיצות משותפות מקפואות דם אל תוך הבניאס הקפוא, או חיפוש חוף ים מבודד לבילוי עם הנכדים תוך שירה סוחפת של "זה הים גדול ורחב ידיים, שם רמש ואין מספר"...

(אפרת שפירא רוזנברג, **סבא של ניגודים**)

משימה

- תל אביב - העיר העברית הראשונה, "עיר ללא הפסקה" - מרכז העסקים של מדינת ישראל ועיר מובילה בתחום התיירות ומרכזי התרבות והבילוי. באילו קשיים נתקל רבה הראשי של העיר תל אביב? כיצד מרמז על קשיים אלו הרב גורן?
- הרב גורן ומשפחתו היו והנם תושבי העיר תל אביב. היעזרו בתיאור של הנכדה והסבירו – איזה סבא היה הרב גורן?
- הוסיפו לתרמיל שלכם תכונה או מידה שראוי לאמץ מתקופתו של הרב גורן כרבה הראשי של תל אביב.

